

КЛІМНЬОВА

Таїсія Олександрівна
tklimnyova@gmail.com

УДК 346.546

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇDEVELOPMENT OF ECONOMIC COMPETITION IN UKRAINE IN
GLOBALIZATION CONDITIONSстудент, НГОУ ім.
Ярослава Мудрого

Стаття присвячена аналізу сучасного стану економічної конкуренції в Україні та у світі в умовах глобалізації. Завдяки прагненню нашої держави до кардинальних перетворень в усіх сферах життя, яке пов'язане із процесом інтеграції до європейської спільноти, існує необхідність у постійному аналізі стану конкуренції в Україні, що передбачає запровадження суттєвих

змін до нормативно-правових актів, що регулюють дане питання. У статті, були зазначені нормативно-правові акти, якими здійснюється регулювання відповідних відносин, як на національному так і світовому ринках. Оскільки у зазначених умовах постає питання про застосування дієвих механізмів, що прискорять швидке пристосування до даних обставин, було запропоновано певний напрям регулювання конкуренції під час глобалізації. Наголошується не тільки на потребі активізування перегляду нормативної бази нашої країни щодо конкуренції, але й модернізації світового законодавства взагалі.

* * *

Статья посвящена анализу современного состояния экономической конкуренции в Украине и в мире в условиях глобализации. Благодаря стремлению нашего государства к кардинальным изменениям во всех сферах жизни, связанное с процессом интеграции в европейское сообщество, существует необходимость в постоянном анализе состояния конкуренции в Украине, предусматривающий введение существенных изменений в нормативно-правовые акты, регулирующих данный вопрос. В статье, были указаны нормативно-правовые акты, которыми осуществляется регулирование соответствующих отношений, как на национальном, так и мировом рынках. Поскольку в указанных условиях возникает вопрос о применении действенных механизмов, которые ускорят быстрое приспособление к данным обстоятельствам, было предложено определенное направление регулирования конкуренции при глобализации. Отмечается не только необходимость активизирования пересмотра нормативной базы нашей страны по конкуренции, но и модернизации мирового законодательства.

* * *

The article is devoted to the analysis of the current state of economic competition in Ukraine and in the world in the conditions of globalization. According to the desire of our state for radical changes in all spheres of our life associated with the process of integration into the European community, there is a need for a constant analysis of the state of competition in Ukraine, which envisages the introduction of significant changes in the legal acts, which regulate this issue. In the article, the legal acts, which regulate the relevant relations, both in the national and world markets, were indicated. In these conditions, the question about the use of effective mechanisms that will accelerate the rapid adaptation to these circumstances arises. A certain direction of regulation of the competition in the context of globalization was proposed. It is noted not only the need to intensify the revision of the regulatory framework of our country in competition, but also the modernization of the world law. Thus, the introduction of the article indicates the relevance of the chosen and studied topic. It means that the development of competition is one of the most important tasks of the state's economic policy. Furthermore, the purpose is to identify issues that should be covered in this writing. The aim is to determine the legal basis of economic competition as an object of state regulation. Furthermore, it emphasizes that the laws do not specify the rules of economic competition, which according to the article 92 of the Constitution of Ukraine should be established exclusively by laws. The results include the presentation of the main text, a broad discussion of the issues that are based on the purpose of this the study. The conclusions summarize the work and determine the ways of solving these problems.

Ключові слова: глобалізація, економічна конкуренція, національний ринок, світовий ринок, суб'єкт підприємницької діяльності

Ключевые слова: глобализация, экономическая конкуренция, национальный рынок, мировой рынок, субъект предпринимательской деятельности

Keywords: globalization, economic competition, national market, world market, business entity

ВСТУП

Проблема розвитку конкуренції за умов глобалізації є достатньо актуальною. Становлення розвитку конкуренції є одним із найважливіших завдань економічної політики держави. Міжнародний економічний розвиток, який на сьогодні є досить активним, зустрічається у багатьох сферах суспільного життя та має значний вплив на стан конкуренції. Існує необхідність і приділенні уваги до стану конкуренції на національному ринку, дослідженні правового регулювання конкуренції у національному та світовому просторах, а також у перегляді законодавчого забезпечення

питань реалізації конкурентної політики у всесвіті.

Аналіз останніх публікацій відомих вчених економістів та правників, як Т. Швидка, Н. Флігстін, С. Светуцьков, В. Лагутін, М. Ковтун, А. Дуцька та інших, наголошує на тому, що тема розвитку економічної конкуренції в Україні у мовах глобалізації потребує подальшого розгляду та досліджень.

МЕТА РОБОТИ полягає у аналізі стану конкуренції в Україні умовах глобалізації; встановлення нормативно-правових актів, що здійснюють регулювання конкуренції на національному та світовому ринках, а також наголошення на необхідності ство-

рення кодифікованого акту, який буде встановлювати основні правила та межі конкуренції для всіх.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань та нормативно-правові акти національного законодавства та європейського співтовариства. При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення вимог законодавства.

РЕЗУЛЬТАТИ

На даний час перед Україною стоїть досить важливе завдання, яке полягає у повному забезпеченні реалізації національних інтересів, що існують у досить рухливому світі, у якому нові процеси, що раніше не були відомі історії, визначають прогрес. Річ у тому, що ступінь взаємозв'язку держав підвищується. Більше того, найсильніші та найвпливовіші з них не мають змоги працювати із більш проблемними питаннями. Значення недержавних акторів (суб'єктів) постійно зростає у багатьох сферах нашого життя, особливо це стосується економічного аспекту. Мається на увазі те, що багатонаціональні корпорації створюють приблизно однієї третини всього світового продукту. Саме зазначені пертурбації позначають силу та суть глобалізації, тобто сукупність всесвітніх культурних, політичних, демографічних та економічних процесів, які формують новий щабель взаємопов'язаності націй, їх інтеграцій та уніфікацій. Головний зміст даних процесів полягає у формуванні універсальних світових ринків, модернізації на базі технології, яка швидко зростає, і створенні новітніх центрів політичного та економічного впливу сили тяжіння. Сьогоднішній рівень конкуренції між країнами та регіональними угрупованнями стає результатом глобалізації. Таким чином, успіх будь-якої нації в XXI ст. походить від її потенціалу реалізувати свої державні зацікавленості шляхом участі в процесах глобалізації, її громадських та соціальних механізмах при адаптації до цих процесів.

Щодо України, її важливість в умовах глобалізації визначається особливою сучасною актуальністю. У першу чергу, це пов'язане із великим прагненням нашої країни до змін та колосальних перетворень у всіх сферах життя. Насамперед, це стикається із прагненнями України до прийняття та узгодження усіх світових стандартів та запровадження сучасних світових змін, усе це безпосередньо пов'язане із глобалізацією. По-друге, всесвітня інтеграція та інформаційно-комунікаційна революція, що породжує умови як для співтовариства людства, так і для його роз'єднання, визначають напрямок змін глобалізації. Важливість України у процесах сучасної глобалізації також полягає у необхідному аналізі сучасних явищ українського суспільства в соціально-антропологічних, соціально-економічних та соціокультурних аспектах, дослідження яких проходить дуже повільно та погано. Разом із цими явищами, глобалізація передбачає собою трансформацію до політики наднаціональних інституцій всесвітніх організацій у економіці - транснаціональних компаній та наднаціональних агентств, глобальних економічних та політичних структур, які виявляють великі перспективи для вивчення цих процесів.

В умовах бурхливих перетворень, під час пошире-

ної глобалізації, занадто нелегко пригадати розвиток економіки за відсутності конкуренції, оскільки саме вона забезпечує створення та існування міцного ринкового середовища. Україна з перших кроків незалежності бореться за підтримку та збільшення економічної конкуренції поряд із боротьбою за монополізм як найвпливовішого шляху побудови розвинутої ринкової економіки. Під конкуренцією розуміють певне суперництво між окремими юридичними і фізичними особами (конкурентами), зацікавленими у досягненні однієї, конкретно визначеної, мети. Конкуренція є дуже багатограним явищем. Її можна розглядати як різновид соціального регулятора, який визначає поведінку різних суб'єктів, що є передумовою реалізації прав споживача; як діяльність господарюючих суб'єктів на відповідному ринку, метою якої є одержання найбільш вигідних умов виробництва і збуту законними засобами тощо. Не можемо не погодитися із думкою Швидкої [11], що конкуренція є найважливішою ланкою всієї системи ринкового господарства, стимулом, що спонукає людину до конкурентної боротьби, є прагненням перевершити інших. Предметом конкуренції є суперництво, яке виникає між суб'єктами на ринку заволодіння його часткою. Важливо зазначити, що вагомим елементом цієї діяльності є конкурентна боротьба, яка являє собою динамічний процес у результаті якого покращується забезпечення ринку товарами. Конкурентне середовище в державі досягається лише завдяки ретельно розробленій конкурентній політиці держави, що в свою чергу вимагає детально розробленої стратегії та тактики [10].

Правове регулювання механізму реалізації конкурентної політики в Україні здійснюють Закон України "Про захист економічної конкуренції" [8], Закон України "Про антимонопольний комітет" [6], Закон України "Про захист від недобросовісної конкуренції" [7], Господарський кодекс [1] та широке коло підзаконних нормативно-правових актів, що мають розгалужений характер. Як вбачається у зазначених нормативно-правових актах, а саме у ст. 25 Господарського Кодексу [1] та ст. 1 Закону України "Про захист економічної конкуренції" [8] – держава підтримує конкуренцію та дає їй визначення як змагання між суб'єктами господарювання, що забезпечується завдяки їх власним досягненням здобуття ними певних економічних переваг, внаслідок чого споживачі та суб'єкти господарювання отримують можливість вибору необхідного товару і при цьому окремі суб'єкти господарювання не визначають умов реалізації товару на ринку. У той же час, відповідно до Закону України "Про антимонопольний комітет" [6] передбачається створення спеціального органу, який регулює діяльність та здійснює її захист. Закон України "Про захист від недобросовісної конкуренції" [7] регулює діяльність недобросовісної конкуренції, тобто наша держава встановлює певні межі, у яких повинна функціонувати конкуренція. Вказаний закон засвідчує, що дії у конкуренції повинні не суперечити торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності. Незважаючи на наявність норм, які встановлюють основні рамки регулювання конкуренції, все ж таки існує необхідність у збільшенні правил, які будуть робити продуктивний вплив на ці відносини на національному ринку. На

нашу думку, потрібно звернути увагу на неповну відповідність даних норм змінам, які відбуваються у світі у зв'язку із глобалізацією. Дане регулювання є достатньо застарілим та потребує оновлення у зв'язку із постійним впливом сукупності факторів серед яких важливе місце займає стан господарської системи в країні. Зі зміною економічних умов розвитку суспільства трансформується й конкурентне середовище, у межах якого функціонують учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію.

Оскільки стан та розвиток підприємництва, а надалі й конкурентних відносин між суб'єктами господарювання, є необхідною умовою для забезпечення прогресивних змін, як у господарській сфері так і економіці, доцільно проаналізувати їх особливості в масштабах міжнародного досвіду. Розглядаючи країни Європейського Союзу, ми можемо спостерігати чітке дотримання континентальної системи права у зв'язку із чим вони працюють в умовах інтегрованої моделі регулювання. Через те, що дані країни мають досвід у сфері конкурентного права це дає можливість зрозуміти, що вони досить гарно сприймають основні постулати підприємницької діяльності, а також, обов'язки, які покладаються на компанії, що займають домінуюче становище на ринку [4]. Держави Європейського Союзу виробили спільну політику в області конкуренції, під якою можна розуміти погоджені на правовому рівні дії і плани, спрямовані на запобігання порушень конкуренції в межах спільного ринку. Попередження та припинення антиконкурентних відносин регулюється на двох ланках: на рівні первинного права та шляхом розробки директивів та регламентів. Серед таких актів можемо зазначити: Договір про заснування Європейського економічного співтовариства, укладений 25 березня 1957 р. (який закрив підвалини дійсної зараз антимонопольної діяльності), Договору про функціонування ЄС (ст.ст. 101, 102), Договору про Європейське об'єднання вугілля і сталі 1951 р., а також у ряді Регламентів та Директивів ЄС з приводу штрафів та їх застосування; конкретних нормативів із застосування правил Договору, що забезпечують ефективне спостереження і спрощення адміністрування; взаємовідносини між національними законами і положеннями договорів і Регламентів та інших. Усе це, насамперед, свідчить про відсутність єдиного нормативно-правового акту, який би гармонізував дані відносини, що безсумнівно ускладнює регулювання антимонопольного права.

Щодо американської моделі антимонопольного регулювання, то вона заснована на повній забороні монопольної практики, тому в Америці повною мірою діє захист та посилення конкуренції шляхом створення певних перешкод для виникнення та використання монопольної влади. Передусім, нормативна база такого регулювання складають антитрестові закони. Серед них самими основними є 3 федеральних закони: Закон Шермана 1890 р., Закон Клейтона 1914 р. та Закон про федеральну торговельну комісію 1914 р.. Особливої уваги потребує Закон 1890 р., оскільки становить підвалину усього антитрестового законодавства та передбачає заборону об'єднань, угод та будь-яких змов з приводу обмеження торгівлі із метою поши-

рення монополізму. Цей закон став основою для закладення подальшої практики у монополізмі. Далі, американська нормативна база також поширюється на адміністративну та судову практику, що у сукупності також складає розгалужену систему регулювання конкуренції, яка на даний час має властивості глобальної конкуренції та у будь-якому випадку переносить центр уваги з національного на міжнародний рівень [3].

Проаналізувавши правове регулювання конкуренції на світовому ринку, слід зазначити, що міцно підтримується свобода споживання покупця та свобода інвестування підприємця, оскільки є невіддільною складовою конкурентного середовища. У даному випадку, конкуренція являє ж собою явище, яку безпосереднє пов'язане із свободою вибору та прийняття рішень особами стосовно того, які економічні цілі переслідувати, за рахунок чого та як їх досягати. [2] Незважаючи на те, що такий вчений, як Флігстін [5], вважає, що конкуренція – це руйнуюча сила, яка збільшує ризик розриву відносин. Все ж таки, сучасні держав намагаються керувати та узгоджувати конкуренцію, яка швидко розвивається в умовах глобалізації, із нормами права з метою досягти досконалої конкуренції. Хоча С. Светуцьков, розвиваючи підхід Ф. Хайєка [9] наполягає на тому, що такого поняття як "досконала конкуренція" взагалі не існує, оскільки на практиці вона перетинається та поєднується із підтримкою монополії, все ж таки країни прагнуть ретельно упорядкувати діяльність суб'єктів господарства у економічному просторі.

ВИСНОВКИ

На сьогодні за наявності бурхливого розвитку глобалізації відбуваються зміни, як у світовій так і національній економіці. Передусім, важливе значення для нас має зростання конкуренції в даних умовах. Внаслідок цього економіку нашої держави потрібно розглядати у взаємозв'язку із світовою. Процеси глобалізації потребують певних змін у правовому регулюванні всього світу. Потребується не тільки перегляд нормативної бази нашої країни щодо конкуренції, але й модернізація світового законодавства взагалі. На нашу думку, для ефективного регулювання конкурентних відносин та стимулювання рівня конкуренції пропонується створення єдиного нормативно-правового акту, який буде мати наднаціональний характер та регулювати відносини конкуренції та антимонопольної політики у всесвіті. Кодекс конкуренції або антимонопольної політики повинен містити наступне: визначення та поняття, які стосуються конкуренції; органи, що будуть регулювати діяльність на наднаціональному рівні; зазначення конкретних рамок діяльності у даній сфері; відповідальність за порушення владних приписів; правила діяльності картелів, синдикатів та інших бізнес-об'єднань, що впливають на економіку; механізми боротьби зі зловживаннями монополістів і випадки та умови надання допомоги у даних випадках.

Список використаних джерел

1. *Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18-22. С. 144.*
2. *Дуцька А.С. Розвиток економічної конкуренції за*

умов посилення глобалізаційних процесів. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 121 (частина II). 2014. С. 91-98.

3. Ковтун М.С. Американська модель антимонопольного регулювання. Порівняльно аналітичне право. 2017. № 4. С. 164-166.

4. Лагутін В. Конкурентна політика держави: механізми реалізації. Вісник КНТЕУ. 2016. № 4. С. 22-37.

5. Осипов В.С. Теорія конкурентного взаємодія господарюючих суб'єктів: монографія. М.: ПАЛЕОТИП. 2013. С. 179.

6. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 р. № 3659–XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 50. С. 472.

7. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 № 236/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. N 36, С. 164.

8. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 р. № 2210–III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 12. Ст. 64.

9. Светуцьков С. Теорія конкуренції: абстрактное и идеализированное. Современная конкуренция. 2009. № 4. С. 60-66.

10. Швидка Т.І. Глобалізація міжнародного економічного простору та проблеми забезпечення конкуренції в міжнародному масштабі. Юридичний науковий електронний журнал. 2018. № 4. С. 58-61.

11. Швидка Т.І. Конкурентна політика держави як ключовий чинник її правового організаційно-господарського впливу. Journal «ScienceRise: Juridical Science». 2018. № 2 (4). С. 26-30.

References

1. The Commercial Code of Ukraine: Law of Ukraine dated January 16, 2003. № 436-IV. Information from the Verkhovna Rada of Ukraine. 2003. № 18-22. P. 144. (in Ukrainian)

2. Dutska A.S. Development of economic competition in conditions of increasing globalization processes. Actual problems of international relations. Issue 121 (part II). 2014. pp. 91-98. (in Ukrainian)

3. Kovtun M.S. American model of antimonopoly regulation. Comparative analytical right. 2017. № 4. pp. 164-166. (in Ukrainian)

4. Lahutin V. Competitive policy of the state: mechanisms of realization. KNEU Bulletin. 2016. № 4. pp. 22-37. (in Ukrainian)

5. Osipov V.S. The Theory of Competitive Interaction of Economic Entities: monograph. Moscow: PALEOTIP. 2013. p. 179. (in Russian)

6. About the Antimonopoly Committee of Ukraine: Law of Ukraine from 26.11.1993. № 3659 – XII. Information from the Verkhovna Rada of Ukraine. 1993. № 50. pp. 472. (in Ukrainian)

7. About the protection against unfair competition: the Law of Ukraine 07.06.1996. № 236/96-ВР. Information from the Verkhovna Rada of Ukraine. 1996. № 36, p. 164. (in Ukrainian)

8. About the protection of economic competition: Law of Ukraine dated January 11, 2001. № 2210-III. Information from the Verkhovna Rada of Ukraine. 2001. № 12. Art. 64. (in Ukrainian)

9. Svetunkov S. The theory of competition: abstract and idealized. S. Svetunkov. Modern competition. 2009. № 4. pp. 60-66. (in Russian)

10. Shvydka T.I. Globalization of the international economic space and the problem of ensuring competition on the international scale. Legal scientific electronic journal. 2018. № 4. pp. 58-61. (in Ukrainian)

11. Shvydka T.I. Competitive policy of the state as a key factor in its legal organizational and economic influence. Journal Science Rise: Juridical Science. 2018, № 2 (4). pp. 26-30. (in Ukrainian)